

Reuze bedankt, het was echt top!
Een vergelijkend onderzoek naar ‘loskoppeling’ van samenstellingscomponenten

Kristel Van Goethem (F.R.S.-FNRS & Université catholique de Louvain)*

Abstract

By means of a comparative corpus study, this paper investigates the rise of new adjectives and adverbs from nominal compound members through a process of ‘debonding’. This is ‘a composite change whereby a bound morpheme in a specific linguistic context becomes a free morpheme’ (Norde 2009, p. 186) and can be illustrated by the adjectival and adverbial uses of the Dutch compound member *reuze* (*een reuzenstap*; *reuzeleuk*; *het was reuze*; *het is reuze meegevallen*). It will be claimed that debonding is subject to a series of language-specific factors, in particular the degree of compound cohesion and the complexity of adjective inflection. These factors predict that debonding will be more common in French and English than in German and Dutch. However, debonding still occurs in the latter languages, a fact that will be accounted for by an interaction of multiple processes. A specific case study on Dutch *top* will indicate how and which different processes interact in the rise of its adjectival uses.

1. Inleiding

Het centrale onderwerp van deze studie bestaat erin de graad van cohesie van samenstellingen na te gaan vanuit een comparatief perspectief (voornamelijk Nederlands-Frans).

In voorafgaand onderzoek toonde ik aan dat Nederlandse en Franse voorzetsels/adverbia (1), adjectieven (2) en substantieven (3) geïncorporeerd kunnen worden binnen samenstellingen en daarbij vaak betekenisverandering of -verbleking ondergaan via een proces van grammaticalisatie (Van Goethem 2006, 2008, 2009b, 2009c, 2011, 2012a, etc.).

- (1) a. **op** + *geven* → **opgeven** ‘(o.a.) ophouden iets te doen’
b. **sur** ‘op’ + production ‘productie’ → **surproduction** ‘overproductie’
- (2) a. **oud** + *leerling* → **oud-leerling** ‘ex-leerling’
b. **nouveau** ‘nieuw’ + *né* ‘geboren’ → **nouveau-né** ‘pasgeboren kind’
- (3) a. **reus** + *leuk* → **reuzeleuk** ‘erg leuk’
b. *problème* ‘probleem’ + **clé** ‘sleutel’ → **problème-clé** ‘sleutelprobleem, cruciaal probleem’

Dit grammaticalisatieproces kan zo ver reiken dat er sprake is van ‘affixisering’: één van de samenstellingscomponenten ontwikkelt een nieuwe, vaak metaforische, betekenis die niet door de vrije tegenhanger kan worden uitgedrukt (bv. *reuze* ‘erg’). Bovendien is in bepaalde gevallen substitutie door een echt affix (d.w.z. een gebonden morfeem) mogelijk (bv. *surproduction* / *hyperproduction*; *oud-leerling* / *ex-leerling*; *reuzeleuk* / *superleuk*). In dergelijke gevallen kunnen deze componenten beschouwd worden als ‘semi-affixen’ of ‘affixoiden’ (zie onder meer Meesters 2004, pp. 47-50; Booij 2010, pp. 55-66; Leuschner

2010; Booij & Hüning, te verschijnen). Deze zogenaamde ‘affixoïden’ worden door Booij gedefinieerd als ‘morphemes which look like parts of compounds, and do occur as lexemes, but have a specific and more restricted meaning when used as part of a compound’ (Booij 2005, p. 114). Een specifiek en productief voorbeeld hiervan zijn de Nederlandse intensiverende prefixoïden (*stokoud*, *steenrijk*, *bloedmooi*, *reuzetrots*, *beregezellig*, enz.) (zie Hoeksema 2012), waarvan verondersteld wordt dat ze ontstaan via analogische uitbreiding vanuit één of meerdere modelsamenstellingen gebaseerd op een vergelijkingspatroon (bv. *bloedrood* ‘zo rood als bloed’, *reuzegroot* ‘zo groot als een reus’ en *beresterk* ‘zo sterk als een beer’) (cf. Karsdorp & Hüning 2012).

Nominale samenstellingsleden, zoals *reuze-* en *-clé* ‘sleutel’, blijken echter vaak een paradoxaal gedrag te vertonen. Enerzijds fungeren ze in meer of mindere mate als affixoïden, maar anderzijds blijken de samenstellingen waarvan ze deel uitmaken niet altijd even samenhangend te zijn. De cohesie van samenstellingen zoals *reuzeleuk* en *problème-clé* ‘sleutelprobleem’ kan ter discussie gesteld worden wanneer men, voornamelijk in spreektaal of eerder informele registers, geconfronteerd wordt met uitdrukkingen zoals *Het is reuze meegevallen* [met autonoom (adverbiaal) gebruik van *reuze*] of *C’est un problème vraiment clé* ‘Het is een echt cruciaal probleem’ [met doorbreking van de samenstelling *problème-clé* door het bijwoord *vraiment* ‘echt’]. Dit soort verschijnselen getuigt van een uniek fenomeen binnen de taalverandering dat volkomen indruist tegen de unidirectionalitythypothese (Lehmann 1995): elementen die zich in eerste instantie integreren binnen samenstellingen (via grammaticalisatie, cf. Lehmann 1995, Van Goethem 2012a), koppelen zich er later weer van los (via de-grammaticalisatie, cf. Norde 2009; Van Goethem 2012b; Van Goethem & De Smet, te verschijnen, etc.).

Het fenomeen dat bepaalde samenstellingscomponenten autonome gebruikswijzen kunnen ontwikkelen, werd al eerder vastgesteld, onder meer door Booij (2010, pp. 60-61) voor het Nederlands en door Noailly (1990, pp. 42-45) en Goes (1999, pp. 151-153) voor het Frans. Deze studies bieden echter geen diepgaand empirisch onderzoek naar de omvang en de productiviteit van het fenomeen, net zo min als een theoretische verklaring ervan. Deze lacunes heb ik proberen opvangen tijdens een postdoctoraal onderzoeksmandaat (F.R.S.-FNRS, Université catholique de Louvain, 2010-2013) waarvan het huidige artikel de belangrijkste resultaten schetst. De volgende vragen staan centraal in dit onderzoek:

- (i) Welke factoren maken het mogelijk dat componenten van een samenstelling zich loskoppelen?
- (ii) Hoe kan dit proces verklaard worden vanuit een theoretisch oogpunt?
- (iii) Is dit proces taalspecifiek? Zo ja, welke verschillen kunnen aangetoond worden tussen (onder meer) het Nederlands en het Frans?

In dit artikel zal ik als volgt te werk gaan. In sectie 2 zal ik aantonen dat het hierboven geschetste fenomeen als een proces van ‘debonding’ (vrij vertaald als ‘loskoppeling’) kan worden bestempeld. *Debonding* is een van de drie subtypes van degrammaticalisatie die onderscheiden wordt door Norde (2009).¹ Ze definieert het als ‘a composite change whereby a bound morpheme in a specific linguistic context becomes a free morpheme’ (Norde 2009, p. 186). Ik zal dit proces nader belichten en illustreren met een aantal corpusvoorbeelden uit het

Nederlands en het Frans. Vervolgens zal ik beargumenteren dat *debonding* onderhevig is aan een aantal (al dan niet) taalspecifieke factoren. Ik zal niet alleen voor het Nederlands en het Frans, maar ook voor het Engels en het Duits, nagaan welke impact aan deze factoren kan worden toegeschreven. Op grond van deze factoren kan worden verwacht dat het Frans en het Engels van nature meer aanleg vertonen voor loskoppeling dan het Nederlands en het Duits (sectie 3). In 3.4 zal ik een verklaring aanreiken voor de bestaande gevallen van *debonding* in het Nederlands: mijn stelling zal erin bestaan dat, ondanks tegenwerkende taalspecifieke factoren, Nederlandse samenstellingscomponenten toch losgeweekt kunnen worden wanneer andere processen ertoe bijdragen. Deze stelling zal ten slotte in sectie 4 geïllustreerd worden door een casestudy van de adjectivale gebruikswijzen van *top*.

De gehandhaafde methode bestaat uit een combinatie van kwalitatief en kwantitatief corpusonderzoek van synchroon taal materiaal, voornamelijk afkomstig van digitale nieuwsarchieven, verzameld via *GlossaNet*² (cf. Fairon, Macé & Naets 2008), en van het internetcorpus *COW*³ (*Corpora from the Web*, cf. Schäfer & Bildhauer 2012).

2. *Debonding* of loskoppeling van samenstellingscomponenten

Centraal in dit onderzoek staan nominale en adjectivale / adverbiale samenstellingen die in meer of mindere mate losgekoppeld worden en waardoor bepaalde (nominale) samenstellingsleden een nieuw gebruik als vrij morfeem ontwikkelen. Als gevolg van hun loskoppeling kunnen ze hun nominale status verliezen en een adjectivaal en/of adverbiaal gebruik ontwikkelen. We illustreren dit met een aantal recent geattesteerde Nederlandse en Franse voorbeelden uit het *COW* (2012) en *GlossaNet* (2011) corpus.

Voorbeelden van Nederlandse samenstellingsleden die een dergelijk loskoppelingsproces kunnen ondergaan zijn de intensiverende prefixoiden *reuze-*, *bere-*, *kei-* en *top-*. *Reuze-* (4) en *bere-* (5) intensiveren zowel adjectivale / adverbiale als nominale stammen, al is dit laatste patroon minder productief. *Kei-* (6) komt uitsluitend in adjectivale / adverbiale samenstellingen voor en *top-* (7) versterkt voornamelijk nominale stammen. In het geval van *reuze-* en *bere-* gaat het intensiverende gebruik gepaard met de toevoeging van het bindfoneem *-e* (*reus* > *reuze*; *beer* > *bere*):

(4) a. [*reuze* + A]_A: *reuzegroot*, *reuzeleuk*, *reuzebenieuwd*, *reuzespannend*, etc.

b. [*reuze* + N]_N: *reuzeplan*, *reuzekerel*, *reuzeflater*, *reuze-idee*, etc.

(5) a. [*bere* + A]_A: *beresterk*, *berelekker*, *berekoud*, *beregezellig*, etc.

b. [*bere* + N]_N: *berehonger*, *berekracht*, *berewinst*, etc.

(6) [*kei* + A]_A: *keihard*, *keigoed*, *keigaaf*, *keispannend*, etc.

(7) [*top* + N]_N: *topsport*, *topfunctie*, *topkwaliteit*, *topvakantie*, etc.

In de voorbeelden (8-12), alle afkomstig uit het Nederlandse *COW*-subcorpus (*NLCOW2012*), treffen we (semi-)autonome gebruikswijzen van deze versterkende elementen aan. In voorbeeld (8) wordt *reuze* attributief gebruikt met een bereik over een volledige nominale

groep, namelijk ‘megalitische [sic] steenblokken’. In voorbeeld (9) wordt *top* predicatief gebruikt en bovendien versterkt door het graadaanduidend bijwoord *absoluut*. In (10) wordt *bere* gesplitst van het adjectief *gezellig* en hetzelfde geldt voor *kei* dat in (11) losgekoppeld is van het bijwoord *goed*. Ten slotte illustreert (12) een adverbiaal gebruik van *reuze* dat de werkwoordelijke uitdrukking *meevallen* nader bepaalt.

- (8) *Onder de sedimentlagen dook een verbazingwekkende en geheimzinnige steenstructuur op met **reuze** megalitische [sic] steenblokken.*
- (9) *ik vind het absoluut **top** wat je neer weet te zetten!*
- (10) *Het was er **bere** gezellig.*
- (11) *We hebben trouwens **kei** goed geslapen.*
- (12) *Eigenlijk valt het vasten **reuze** mee.*

De bovenstaande voorbeelden tonen dus aan dat bepaalde Nederlandse intensiverende prefixoïden met een nominale oorsprong losgeweekt kunnen worden uit hun samenstelling en vervolgens adjectivale (8-9) en/of adverbiale (10-12) gebruikswijzen kunnen ontwikkelen. In dit nieuwe, autonome gebruik behoudt het morfeem zijn intensiverende betekenis en, in het geval van *reuze* en *bere*, zijn bindfoneem *-e*. Beide elementen, de versterkende betekenis en het bindfoneem, dienen gerelateerd te worden aan het gebruik als prefixoïde, en bewijzen als dusdanig dat deze autonome gebruikswijzen niet rechtstreeks uit de nominale tegenhangers ontstaan zijn.

Een gelijkaardig fenomeen kan worden vastgesteld in het Frans, ook al gaat het hier niet om intensiverende prefixoïden. Het Frans beschikt over een reeks [N+N]_N samenstellingen waarvan het tweede substantief (N2) een metaforische en vaak evaluatieve betekenis draagt (zie Mathieu-Colas 1994, pp. 234-236). Voorbeelden hiervan worden weergegeven in (13-15).

- (13) [N + *clé*]_N: *mot-clé* ‘sleutelwoord’, *personnage-clé* ‘sleutelfiguur’, *témoin-clé* ‘kroongetuige’, *fonction-clé* ‘sleutelfunctie’, etc.
- (14) [N + *record*]_N: *temps record* ‘recordtijd’, *chiffre record* ‘recordcijfer’, *vitesse record* ‘recordsnelheid’, *production record* ‘recordproductie’, etc.
- (15) [N + *limite*]_N: *cas limite* ‘grensgeval’, *date limite* ‘uiterste datum, deadline’, *âge limite* ‘maximumleeftijd’, *vitesse limite* ‘maximumsnelheid’, etc.

Ook deze elementen kunnen in meer of mindere mate een loskoppelingsproces ondergaan. Voorbeelden (16-18), in 2011 verzameld via *GlossaNet*, tonen aan dat *clé* ‘sleutel’, *record* ‘record’ en *limite* ‘limiet’ in syntactische posities kunnen voorkomen die typisch ingevuld worden door adjectieven: als modificeerder van een nominale groep (16), als predicaat (17),

in nevenschikking met een adjectief en tegelijkertijd versterkt door een bijwoord (18). Voorbeeld (19) geeft dan weer aan dat *limite* zelfs een adverbiale functie kan aannemen: *limite* modificeert er het adjectief *insupportable* ‘ondraaglijk’.

- (16) *Le Sénat irlandais a voté aujourd'hui un projet de loi de finances-clé [...].*
 ‘De Ierse Senaat heeft vandaag een cruciaal (lett. sleutel) financieel wetsontwerp aangenomen [...].’
- (17) *Ajoutons que le chiffre des abstentionniste [sic], qui depuis ma naissance est record à chaque scrutin, est de 7.218.592.*
 ‘Laten we eraan toevoegen dat het cijfer van de niet-stemmers, dat sinds mijn geboorte een recordcijfer is (lett. record is) bij elke stemming, nu 7.218.592 bedraagt.’
- (18) *Bouzin est un personnage un peu limite, décalé [...]*
 ‘Bouzin is een beetje een randpersonage (lett. een een beetje limiet personage), dat uit de toon valt [...].’
- (19) *Si une IVG est déjà souvent un drame pour une femme, que dire du fait de l’obliger à porter l’enfant jusqu’à terme pour ensuite lui enlever ? C’est **limite insupportable**.*
 ‘Als een abortus vaak al een drama is voor een vrouw, wat valt er dan te zeggen over het feit haar te verplichten het kind tot het einde [van de zwangerschap] te dragen om het daarna weg te nemen. Dat is bijna (lett. limiet) ondraaglijk.’

De ontwikkeling van (semi-)autonome gebruikswijzen door een gebonden morfeem is een geval van *debonding*, d.w.z. ‘a composite change whereby a bound morpheme in a specific linguistic context becomes a free morpheme’ (Norde 2009, p. 186). Het proces wordt typisch gekenmerkt door de volgende parameters: *severance* (een gebonden morfeem wordt een vrij morfeem), *flexibilization* (toename van de syntactische autonomie), *scope expansion* (uitbreiding van het bereik) en *recategorialization* (hercategorisering) (Norde 2009, pp. 186-227). Ook al bestudeert Norde (2009, pp. 186-227) in haar hoofdstuk over *debonding* enkel clitica, verbuigingsaffixen en derivationale affixen, toch zijn de parameters die ze voorstelt ook van toepassing op de bovenstaande voorbeelden met samenstellingscomponenten en affixoiden.

Het feit dat de autonome gebruikswijzen ontstaan zijn uit het gebonden gebruik (*severance*) is klaar en duidelijk in het geval van *bere* (10) en *reuze* (8, 12) die zelfs het bindfoneem van hun gebonden variant behouden. Toename van de syntactische autonomie (*flexibilization*) komt bij voorbeeld tot uiting wanneer er een verschuiving optreedt van de attributieve naar de predicatieve context, zoals in (17). Expansie van het bereik (*scope expansion*) is herkenbaar in (8) en (16): het bereik van *reuze* en *clé* strekt er zich uit over een hele nominale groep, terwijl het binnenin een samenstelling beperkt is tot een nominale stam (bv. *reuzeblok*, *projet-clé* ‘sleutelproject’), of in het geval van *reuze* ook een adjectivale stam

(bv. *reuzeleuk*). Hercategorisering (*recategorialization*), ten slotte, is bij voorbeeld terug te vinden in het adverbiale gebruik van *reuze* (12) en *limite* (19).

Zoals eerder gezegd, is *debonding* een van de drie subtypes van degrammaticalisatie (Norde 2009). Het antwoord op de vraag of de bovenstaande voorbeelden, die de typische kenmerken van *debonding* vertonen, automatisch als gevallen van degrammaticalisatie moeten worden bestempeld, ligt echter niet voor de hand: degrammaticalisatie houdt immers per definitie een verschuiving van de grammaticale naar de lexicale pool in, wat niet evident is bij de overgang van substantief naar adjectief of bijwoord. We gaan hier niet dieper in op deze theoretische discussie, maar nemen aan dat de gevallen die ons interesseren, met loskoppeling van samenstellingscomponenten en affixoiden, op zijn minst atypische gevallen van *debonding* zijn (zie Norde & Van Goethem, manuscript, 2013).

In eerder onderzoek heb ik verschillende casestudies uitgevoerd binnen dit onderzoeksdomein, meestal in nauwe samenwerking met binnen- en buitenlandse collega's. Van Goethem & Hiligsmann (2012; te verschijnen) bespreken de resultaten van een synchrone, diachrone en comparatieve studie van de adjectivale en adverbiale gebruikswijzen van *reuze* en zijn Franse tegenhanger *géant* 'reus'. Amiot & Van Goethem (2012) en Van Goethem (2012) vergelijken de cohesie van de Nederlandse samenstellingen met *sleutel*- met hun Franse tegenhangers met *-clé*. Van Goethem & Amiot (2012) bestuderen de diachrone evolutie van de verschillende gebruikswijzen van het Franse *limite*. Van Goethem & Hüning (2013) staat in het teken van de vergelijking van de Nederlandse gegevens met het Duits, onder meer door een comparatieve corpusstudie van de adjectivale gebruikswijzen van *top* en *S/spitze* 'top'. Het gebruik en de productiviteit van de gebonden en vrije gebruikswijzen van de intensiveerders *reuze* en *kei* staat dan weer centraal in Van Goethem & Norde (2013). Naast deze casestudies bestudeerde ik ten slotte de factoren die een impact hebben op *debonding* in het Nederlands, het Engels en het Frans (Van Goethem & De Smet, te verschijnen) en de verschillende graden van emancipatie van Nederlandse affixen en affixoiden (Norde & Van Goethem, manuscript, 2013).

Deze intensieve samenwerkingen hebben tot vele nieuwe inzichten geleid, onder meer door de Nederlandse gegevens te vergelijken met parallelle processen in het Frans, het Engels en het Duits. Zo blijkt loskoppeling van samenstellingscomponenten onderhevig te zijn aan een aantal taalspecifieke factoren. In de volgende paragraaf zal ik dieper ingaan op deze factoren.

3. Impact van taalspecifieke factoren

Van Goethem & De Smet (te verschijnen) geven een aantal factoren aan die een cruciale invloed uitoefenen op de mogelijkheid van *debonding* van samenstellingscomponenten in het Nederlands, het Engels en het Frans. In het hierop volgende overzicht voeg ik hier ook het Duits aan toe.

De eerste factor heeft te maken met de semantiek van het gebonden morfeem (3.1) en geldt voor de vier bestudeerde talen. De andere factoren hebben betrekking op taalspecifieke, en meer bepaald morfologische kenmerken van de vier talen, namelijk de cohesiegraad van de samenstellingen (3.2) en de complexiteit van het verbuigingssysteem (3.3). Op basis van deze

factoren zal in 3.4 een hypothese geformuleerd worden over de voorspelbaarheid van loskoppeling van samenstellingscomponenten vanuit een comparatief perspectief.

3.1. Intensiverende / evaluatieve semantiek

Zoals uit de bovenvermelde voorbeelden blijkt, komt loskoppeling voornamelijk of misschien zelfs uitsluitend voor bij samenstellingscomponenten die een intensiverende (bv. *reuze* ‘gigantisch, geweldig, enorm’, *top* ‘uitstekend’) of, meer algemeen, een evaluatieve (bv. *clé* ‘cruciaal’, *limite* ‘bijna onaanvaardbaar’) betekenis hebben. Booij (2010, pp. 60-61) merkte al eerder op dat de intensiverende semantiek van prefixoïden een betekenis is die typisch door adjectieven wordt uitgedrukt [maar ook door bijwoorden], wat hercategorisering kan stimuleren. Dit geldt ook voor de evaluatieve betekenis die we terugvinden in Franse composita zoals *personnage clé* ‘sleutelfiguur’ of *cas limite* ‘randgeval’. In Amiot & Van Goethem (2012, pp. 354-355) wordt opgemerkt dat loskoppeling niet of slechts uitzonderlijk voorkomt in het geval van categoriserende samenstellingen waar deze intensiverende of evaluatieve betekenis niet voorhanden is (bv. *een reuzenmossel*, **de mossel is reuze*).

3.2. Cohesiegraad van samenstellingen

Het is welbekend dat Nederlandse samenstellingen, net zoals hun Duitse tegenhangers, een sterke prosodische, orthografische en morfologische cohesie vertonen: ze vertonen een karakteristiek klemtoonpatroon, worden in de regel aaneengeschreven en laten geen interne flexiemarkeerders toe (bv. *frisdrank* vs **frissedrank*), behalve dan het bindfoneem dat zijn oorspronkelijke grammaticale status heeft ingeruild voor een voornamelijk fonologische verbindingsfunctie. Dit staat in schril contrast met Engelse en Franse samenstellingen (Van Goethem 2009a). Het Frans beschikt niet over een distinctief woordklemtoonpatroon en het klemtoonpatroon van Engelse samenstellingen is verre van regelmatig (bv. ‘*apple cake* vs *apple ‘pie*’) (cf. Van Goethem & De Smet, te verschijnen). Bovendien kunnen Franse samenstellingen interne verbuigingsmarkeerders bevatten (bv. *beaux-arts*) en biedt de Engelse en Franse spelling niet altijd soelaas om samenstellingen te onderscheiden van woordgroepen (bv. *keyword* vs *key word*; *mot-clé* vs *mot clé*).

Omwille van deze minder sterke cohesie van Franse en Engelse samenstellingen, in vergelijking met de Nederlandse en Duitse composita, is de grens tussen samenstelling en syntactische groep erg dun in deze talen. Dat deze factor dan ook hoogst bevorderlijk voor loskoppeling is, kan geïllustreerd worden met het feit dat *key* en *clé* probleemloos *scope* expansie kunnen ondergaan (bv. *key economic sector* / *secteur économique clé*), terwijl dit uitgesloten is voor de samenstellingen met *sleutel* of *Schlüssel* (**sleutel economische sector* / **Schlüssel Wirtschaftssektor*).

Wat het Frans betreft, werd deze tendens tot loskoppeling bevestigd door een diachrone studie van de gebruikswijzen van het Franse *limite* (Van Goethem & Amiot 2012). De eerste samenstellingen met *limite* worden vanaf de tweede helft van de negentiende eeuw geattesteerd in het *Frantext* corpus⁴ (bv. *pont-limite* ‘brug die zich op een grens bevindt’, Hugo, 1842), maar al gauw (vanaf het begin van de twintigste eeuw) duiken gevallen van *debonding* op. Het voorbeeld in (20) uit 1907 toont een attributief gebruik van *limite* waarin

het in nevenschikking staat met een reeks andere, voorafgaande adjectieven; in voorbeeld (21), daterend uit 1911, heeft *limite* een uitgebreid bereik over de nominale groep *dose toxique* ‘toxische dosis’.

- (20) *De cette forme intelligible, idéale et, pour ainsi dire, **limite**, notre science s'empare.* (Frantext, Bergson, 1907)
‘Over deze intelligibele, ideale en, om het zo te zeggen, extreme (lett. limiet) vorm maakt onze kennis zich meester.’
- (21) *Dujardin-Beaumetz et Audigé, qui, dans la recherche de la dose toxique **limite** pour chacun des alcools, [...], sont arrivés à une classification analogue [...]* (Frantext, Macaigne, 1911)
‘Dujardin-Beaumetz en Audigé, die, tijdens de zoektocht naar de maximale (lett. limiet) toxische dosis voor elk alcohol, een analoge classificatie hebben bekomen [...]’

Later (vanaf de tweede helft van de twintigste eeuw) breidt *limite* geleidelijk aan zijn adjectivale gebruikswijzen uit (bv. adverbiale modificatie en predicatief gebruik) en vanaf de jaren zeventig komt *limite* zelfs als bijwoord voor (Van Goethem & Amiot 2012).

3.3. Flexie van het adjectief

De derde factor die een belangrijke invloed uitoefent op de mogelijkheid tot loskoppeling van samenstellingscomponenten, heeft te maken met de complexiteit van het taalspecifieke verbuigingssysteem. Wanneer een nominaal samenstellingslid zich loskoppelt van een samenstelling en geleidelijk aan adjectivale gebruikswijzen aanneemt, dan zal dit proces vergemakkelijkt worden wanneer het adjectief in die taal weinig of geen flexie vertoont. Het gaat dan specifiek om afwijkende verbuigingsvormen van het adjectief ten opzichte van het nomen (zoals de verbuiging volgens genus).

Aangezien het Engelse adjectief onveranderlijk is, hoeft flexie geen obstakel te zijn voor $N > A$ hercategorisering (bv. *a key position, key positions*). Ook in het Frans ondervindt *debonding* weinig weerstand van de genusflexie: vele Franse nomina lijken formeel gezien op ‘epicene’ adjectieven (bv. *une situation un peu limite* ‘een situatie die een beetje op het randje is’) of de te verwachten flexie betreft enkel het geschreven register en vormt als dusdanig geen obstakel in de gesproken taal (bv. *une position vraiment clé / ?clée* ‘een echt cruciale positie’) (Van Goethem & De Smet, te verschijnen).

In het Nederlands lijkt deze factor echter wel een belemmerend effect uit te oefenen. In een samenstelling zoals *sleutelsector* zal de Nederlandstalige taalgebruiker niet geneigd zijn om *sleutel* te heranalyseren als een adjectief, niet enkel omwille van de cohesie van de samenstelling (3.2), maar ook omwille van het gebrek aan een verbuigingsmorfeem in *sleutel*: ook al heeft *sleutel* de semantische waarde van een evaluatief adjectief zoals *belangrijkste* of *cruciale*, de onverbogen vorm (*de sleutelsector* vs **de sleutele sector*) staat een heranalyse als adjectief in de weg. Opvallend is dat heranalyse en loskoppeling dan weer wel kunnen optreden wanneer een nominaal samenstellingslid in het Nederlands eindigt op een -e of door

een verbindingsmorfeem *-e(n)* aan het tweede lid van de samenstelling wordt gekoppeld. De finale *-e* of het verbindingsmorfeem wordt dan geherinterpreteerd als het Nederlandse verbuigingsmorfeem (bv. *een klassewagen* > *een klasse wagen*; *een reuzenstap* > *een reuze stap*) (Van Goethem & Hiligsmann, te verschijnen).

In vergelijking met het Nederlands heeft het Duits een nog veel complexer verbuigingssysteem (volgens genus, casus en numerus). Toch komt ook hier loskoppeling voor; het denominale adjectief blijft dat echter meestal onveranderlijk (bv. *ein spitze Produkt* vs **ein spitzes Produkt* ‘een topproduct’) (Van Goethem & Hüning 2013).

3.4. Hypothese

Op grond van de voorafgaande taalspecifieke factoren, namelijk de graad van cohesie van de samenstelling en de mogelijke invloed van flexie, kan verwacht worden dat talen met niet-cohesieve samenstellingen en weinig of geen flexie, zoals het Frans en het Engels, gemakkelijk loskoppeling van samenstellingsleden zullen ondervinden; talen waarin de samenstellingen een sterke cohesie vertonen en waarin het adjectief gemarkeerd wordt door verbuigingsmorphemen die sterk afwijken van de flexie van het substantief, zoals het Nederlands en het Duits, zullen daarentegen minder onderhevig zijn aan *debonding*. Deze hypothese over de voorspelbaarheid van *debonding* op basis van cohesie en flexie wordt samengevat in Figuur 1.

[Figuur 1]

Wat de Germaanse talen betreft, ligt deze hypothese in het verlengde van het *Germanic Sandwich*- idee (o.m. van Haeringen 1956) dat voorspelt dat het Nederlands qua grammatica en lexicon een positie tussen het Engels en het Duits inneemt. Gekenmerkt door meer cohesie en flexie dan het Engels, maar minder dan het Duits, wordt verwacht dat het Nederlands minder *debonding* toelaat dan het Engels, maar meer dan het Duits.

Zoals geïllustreerd in (8-12), komen loskoppelingsfenomenen toch voor in het Nederlands, en dat geldt ook voor het Duits (Van Goethem & Hüning 2013). Mijn stelling is dat in zulke ‘benadeelde’ talen *debonding* uitgelokt kan worden wanneer bijkomende factoren of processen er op de een of andere manier toe bijdragen. Het cumulatief effect is dan van die mate dat de hinderpalen (cohesie en flexie) uit de weg worden geruimd. Vanuit een theoretisch perspectief kan deze stelling in verband gebracht worden met recente inzichten binnen de diachrone taalkunde: het themanummer *On multiple source constructions in language change* (Van de Velde, De Smet & Ghesquière 2013) bundelt een reeks artikelen die aantonen dat taalverandering vaak meervoudige processen impliceert en De Smet (2013) maakt overtuigend de stelling hard dat syntactische uitbreiding via analogie vaker dan aangenomen interageert met andere processen.

De eerder genoemde overeenkomst die in het Nederlands bestaat tussen eind *-e* of verbindingsmorfeem enerzijds en verbuigingsmorfeem anderzijds, geldt als een dergelijke factor die loskoppeling van bepaalde samenstellingen kan beïnvloeden. Een tweede proces, dat in Van Goethem & Hiligsmann (te verschijnen) uitvoerig aan bod komt, is de mogelijkheid dat bepaalde denominale adjectieven niet alleen via *debonding*, maar ook via

morfologische verkorting tot stand kunnen komen (bv. *Hij is stapel(verliefd) op haar*). In het geval van *reuze*, bij voorbeeld, voeren Van Goethem & Hiligsmann (te verschijnen) een aantal argumenten aan om te stellen dat het predicatieve gebruik van *reuze* niet enkel kan worden verklaard via loskoppeling in de attributieve context (bv. *een reuzenstap* > *een reuze stap*) en daaropvolgende syntactische extensie, maar ook via morfologische verkorting (bv. *het was reuze(leuk)*). In paragraaf 4 zullen we tot slot een derde mogelijkheid illustreren, namelijk de interactie tussen loskoppeling en conversie. Deze is zowel van toepassing op het Nederlands als op het Duits (zie Van Goethem & Hüning 2013), maar we zullen de werking van deze interactie illustreren aan de hand van een casestudy in het Nederlands.

4. Casestudy: loskoppeling en conversie van *top*

De hypothese die in 3.4 werd geformuleerd, voorspelt dat *debonding* in het Duits belemmerd wordt door de sterke cohesie van de Duitse samenstellingen en het complexe verbuigingssysteem van het Duits. Toch bestaan er ook in het Duits nominale samenstellingscomponenten, in het bijzonder intensiverende prefixoïden, die als versterkend adjectief en/of bijwoord voorkomen (Van Goethem & Hüning 2013). Deze worden echter in de Duitse vakliteratuur (Pittner & Berman 2006; Berman 2009) niet als het gevolg van loskoppeling, maar wel als gevallen van conversie geanalyseerd. Een aantal van deze substantieven kunnen namelijk predicatief gebruikt worden met een versterkende betekenis, zoals *Hammer* ‘lett. hamer’ in (22); merk op dat het lidwoord dan optioneel is.

(22) *Das ist (der) Hammer!* ‘Dat is ongelooflijk!’

Zonder lidwoord is een dergelijk predicatief gebruik ambigu, enkel de hoofdletter in het geschreven register grenst dit nominale gebruik van een adjectivaal gebruik af. Het is dan ook voorspelbaar dat in deze syntactische positie $N > A$ heranalyse kan plaatsvinden, met als gevolg het ontstaan van ondubbelzinnig adjectivale gebruikswijzen, zoals in (23) waar *hammer* met een kleine letter wordt geschreven en bepaald wordt door een graadaanduidend bijwoord:

(23) *Das ist total hammer!* ‘Dat is echt ongelooflijk!’

Volgens Pittner & Berman (2006) en Berman (2009) valt het adjectivale gebruik van onder meer *hammer* (maar ook *spitze* ‘top’, *bombe* ‘geweldig’, *klasse* ‘klasse’, enz.) niet terug te leiden tot zijn intensiverende gebruik binnen samenstellingen zoals *hammerhart* ‘ongelooflijk’ of *Hammerauftritt* ‘geweldig optreden’. Het zou echter wel het resultaat zijn van een $N > A$ conversie in de predicatieve positie, met daarna extensie naar andere syntactische contexten, zoals het attributieve gebruik

Als we deze stelling nu als uitgangspunt nemen voor onze Nederlandse gegevens, kunnen we meteen vaststellen dat een aantal denominale adjectivale gebruikswijzen niet rechtstreeks via conversie in de predicatieve positie kunnen worden verklaard. *Reuze* en *bere*, bij voorbeeld, hebben een vorm die afwijkt van hun nominale tegenhangers *reus* en *beer*; hun vorm gaat duidelijk terug op hun gebruik als intensiverende prefixoïden. Voor andere

denominale adjectieven valt de conversiepijpe niettemin niet uit te sluiten (bv. *het was absoluut top / klasse*). We gaan in deze laatste sectie dieper in op een casestudy m.b.t. de adjectivale gebruikswijzen van het Nederlandse substantief *top* (zie Van Goethem & Hüning 2013).

Voor het corpusonderzoek selecteerde ik 1000 willekeurige attestaties van “top” uit het internetcorpus COW (NLCOW2012). Dit corpus bevat een grote hoeveelheid recent en vaak informeel taalmateriaal, onder meer afkomstig uit discussiefora, dat sterk aanleunt bij gesproken taal. Het is dan ook uitermate geschikt om aan de gang zijnde taalveranderingsprocessen en vernieuwende constructies op te sporen. Tabel 1 geeft een overzicht van de resultaten van deze corpusstudie.

[Tabel 1]

In de overgrote meerderheid van de gevallen (86,20%) wordt *top* klaar en duidelijk als substantief gebruikt, met een letterlijke (24a) of een metaforische interpretatie (24b).

- (24) a. *Hij vroeg daarom of ik er moeite mee zou hebben als hij vanaf kamp 3 op zijn gemak zou vertrekken richting **de top**.*
b. *Nederland staat in **de top 10** van beste landen om te leven.*

Daarnaast komt *top* sporadisch voor in de vaste uitdrukkingen *op en top* en *tip top* (1,50%), met zowel attributieve (25a), predicatieve (25b) als adverbiale (25c) gebruikswijzen:

- (25) a. *Tees baalt als **op en top** sportman natuurlijk van de verloren wedstrijd [...]*
b. *En niet dat de leeftijd naar 65 gaat in alle sectoren, er zijn mensen die op hun 65ste gewoon half kapot zijn van het zware werk terwijl anderen op 65 nog **tip top** zijn.*
c. *Gelukkig waren de zich in Leningrad bevindende orkestpartijen de oorlog ongehavend doorgelopen zodat de partituur **op en top** kon worden gereconstrueerd.*

In 12,20% van de gevallen wordt *top* in een typische adjectivale positie aangetroffen: attributief (26), predicatief (27) of als interjectie (28). De attributieve gebruikswijzen (5,70%) zijn ongeveer even frequent als de predicatieve gebruikswijzen (5,90%). Het gebruik als tussenwerpsel komt slechts in 0,60% van de gevallen voor.

- (26) *Verouderd hotel, maar **top** sfeertje hier!*
(27) *De gegrillde [sic] kipfilet in een groene curry is **top**, zonder meer, en goed scherp.*
(28) *Nico, **top** jongen, wat ongelooflijk goed van je!*

In een enkel geval wordt *top* adverbiaal gebruikt:

- (29) *De trainer deed het **top**.*

Als we de attributieve en de predicatieve gebruikswijzen van *top* van naderbij bekijken, kunnen we zowel argumenten voor de conversie- als voor de loskoppelingshypothese aanvoeren.

Enerzijds tonen de predicatieve gebruikswijzen van *top* aan dat er een continuüm bestaat tussen overduidelijk nominale en typische adjectivale gebruikswijzen. De voorbeelden (30-34) illustreren deze geleidelijke overgang. In (30) wordt het substantief *top* voorafgegaan door het definitief lidwoord. In (31) is het lidwoord afwezig en is het gebruik van *top* ambigu (substantief zonder lidwoord of adjectief). In (32) wordt een adjectivale analyse van *top* gesuggereerd door de syntactische gelijkschakeling met de adjectivale groep *vreselijk lekker*. In de voorbeelden (33) en (34), ten slotte, komt *top* voor in typisch adjectivale posities: voorafgegaan door het graadaanduidend bijwoord *geweldig* (33) en in de vergelijkende constructie *net zo ADJ als X* (34). Merk op dat in deze laatste twee voorbeelden het definitief lidwoord niet meer kan worden ingevoegd (**geweldig de top*; **net zo de top als*) en dat we hier dus met een ondubbelzinnig adjectivaal gebruik van *top* te maken hebben.

- (30) *Thailand is ALTIJD gezellig, warm of regen. mij maakt het niet uit, er zijn is **de top**!*
- (31) *Het specialiteitenrestaurant ligt prachtig aan zee, de ligging is dus **top**.*
- (32) *Het was wederom vreselijk lekker, de bediening **top** (...).*
- (33) *Kippenvel, genieten, geweldig **top** was dat!*
- (34) *De sfeer in de wachtkamer was weer net zo **top** als voor de deur.*

Net zoals het voor het Duits werd voorgesteld, is het dus mogelijk dat het adjectivale gebruik van *top* ontstaan is door een geleidelijk conversieproces dat zich afspeelt in de predicatieve positie, en waarna extensie naar de attributieve gebruikswijzen kan plaatsvinden.

Er zijn anderzijds ook argumenten voor *debonding* te vinden in het empirische materiaal. Op kwantitatief vlak toont de corpusanalyse (Tabel 1) aan dat de attributieve gebruikswijzen ongeveer even frequent zijn als de predicatieve, terwijl uitgaande van louter de conversiehypothese een overwicht van predicatieve gebruikswijzen verwacht zou kunnen worden. Kwalitatief gezien kunnen deze attributieve gebruikswijzen vaak meteen in verband gebracht worden met het gebruik van *top* als samenstellingslid. Vermoedelijk onder invloed van het Engels bestaat er in het hedendaagse Nederlands immers een tendens om samenstellingen gesplitst te schrijven, voornamelijk in informeel taalgebruik zoals we dat in het internetcorpus aantreffen. Deze tendens geldt ook voor de samenstellingen met *top*, zowel in Engelse leenwoorden (35-36) als in niet-ontleende samenstellingen (37-38).

- (35) *Het goede script gecombineerd met een **top cast** (Micheal [sic] Madsen, Tim*

Roth, Steve Buscemi, Harvey Keitel en Tim Roth) staat bijna garant voor een succes formule.

- (36) *Verhaal stelt niet veel voor maar dit is **top entertainment***
- (37) *Wij hebben een uitstekende reis gehad naar Praag en door de chauffeurs (Rudy en Anita) is het een **top vakantie** geworden.*
- (38) *Bestel nu de Aktie film Eyes Of Laura Mars bij de Free Record Shop, de **top leverancier** van de beste dvd films voor de goedkoopste en voordeligste prijzen.*

Deze tendens wordt nog versterkt bij complexe samenstellingen (bestaande uit meer dan twee componenten):

- (39) *Ze versloeg een aantal **top dressuurpaarden** die op de voorselecties veel hogere punten hadden gehaald.*
- (40) *Daar speelt ze, met veel succes, bij het **top - universiteitsteam** Phoenix-AZ.*
- (41) *Met Denemarken, Zweden en Roemenië treft Nederland drie **top handballanden** in de eerste poulefase.*

In de bovenstaande voorbeelden is het daarom niet eenduidig na te gaan of er een echte taalverandering aan de gang is; de taalgebruiker zou ervoor kunnen kiezen de samenstellingen met *top* te splitsen louter onder invloed van het Engels en/of uit zorg om de leesbaarheid ervan. Toch bevat het corpus een aantal voorbeelden die aantonen dat er meer aan de hand is dan enkel een toenemende neiging om samenstellingen als losse woorden te spellen. In één voorbeeld wordt het attributieve *top* in nevenschikking geplaatst met een adjectief (42). In voorbeeld (43) heeft *top* dan weer een uitgebreid bereik over de nominale groep *technisch accountmanager* en wordt *top* bovendien syntactisch op hetzelfde niveau geplaatst als het adjectief *gewone* in de nevengeschikte nominale groep *een gewone technisch accountmanager*.

- (42) *Bij **zowel top als lagere managers**, en politici, valt dan te constateren dat vormen van disfunctioneren die bij lagere maatschappelijke klassen tot ontslag zouden leiden, bij de toplagen dat heel vaak niet gebeurt.*
- (43) *Wat is het verschil tussen een **top technisch accountmanager** en een gewone technisch accountmanager?*

Ook al gedraagt *top* zich hier vanuit syntactisch oogpunt als een adjectief, toch ondergaat het (nog) niet de flexie die we in deze posities van het Nederlandse adjectief verwachten (cf. *top* vs *gewone*). Niettemin bevat het COW-corpus een gering aantal voorbeelden waarin *top* wel verbogen wordt:

(44) *toppe* bandjes genoeg in Groningen

(45) Een erg *toppe* plaat overigens

(46) Een *toppe* zonnebril!

Uit de voorafgaande corpusanalyse blijkt dus de adjectivale gebruikswijzen van *top* zowel door conversie in de predicatieve context als door loskoppeling vanuit de samenstellingen met *top* kunnen ontstaan. Ik neem aan dat beide pistes elkaar niet uitsluiten, maar integendeel elkaar in de hand werken: het predicatieve gebruik van *top* zou *debonding* kunnen uitlokken, terwijl de loskoppeling van de samenstellingen en een daaropvolgende N > A heranalyse mogelijk bevorderlijk is voor hercategorisering in de predicatieve positie.

5. Conclusie

In dit artikel heb ik de belangrijkste resultaten van mijn onderzoek over *debonding* van samenstellingen geschetst en geïllustreerd aan de hand van hedendaags authentiek taalmateriaal. Ik heb aangetoond dat een aantal taalspecifieke factoren loskoppeling van nominale samenstellingscomponenten kan bevorderen of bemoeilijken. Zo kan verwacht worden dat, in vergelijking met het Frans en het Engels, *debonding* minder vaak optreedt in het Nederlands of het Duits omdat deze talen zich kenmerken door sterk cohesieve samenstellingen en een complexer verbuigingssysteem. Toch komt loskoppeling van samenstellingscomponenten ook in het Nederlands en het Duits voor. Wat het Nederlands betreft, werd aangetoond dat *debonding* vergemakkelijkt wordt wanneer verschillende factoren of processen samenvallen: de eind *-e* van de eerste samenstellingscomponent kan geherinterpreteerd worden als een verbuigingsmorfeem (bv. *een klasse speler*) en andere processen zoals morfologische verkorting (*het was reuze(leuk)*) of N > A conversie (*het was (de) top*) kunnen eveneens tot adjectivale gebruikswijzen van nominale samenstellingsleden leiden. Dit onderzoek toont als dusdanig aan dat taalverandering en -innovatie niet altijd volgens rechtlijnige en voorspelbare patronen verloopt, maar dat waarschijnlijk vaker dan verwacht een samenspel van meervoudige processen en factoren in beschouwing moet worden genomen.

* Dit artikel biedt een overzicht van het onderzoek uitgevoerd tijdens mijn postdoctoraal mandaat van het F.R.S.-FNRS aan de Université catholique de Louvain (2010-2013). De voorgestelde analyses en resultaten kwamen tot stand in nauwe samenwerking met Dany Amiot (Université Lille 3), Hendrik De Smet (Katholieke Universiteit Leuven), Philippe Hilgsmann (Université catholique de Louvain), Matthias Hüning (Freie Universität Berlin) en Muriel Norde (Humboldt Universität zu Berlin). Ik wil hen bij deze gelegenheid hartelijk bedanken voor hun cruciale bijdrage aan dit onderzoeksproject.

¹De andere degrammaticalisatietypes zijn *degrammation* (heranalyse van een functiewoord als een lexeem) (Norde 2009, pp. 135-151) en *deinflectionalization* (heranalyse van een verbuigingsmorfeem als een minder gebonden morfeem) (Norde 2009, pp. 152-185).

²<http://glossa.fltr.ucl.ac.be/>

³<http://hpsg.fu-berlin.de/cow/colibri/>

⁴<http://www.frantext.fr/>

Bibliografie

- Amiot, D. & K. Van Goethem, 'A constructional account of French *-clé* "key" and Dutch *sleutel-* "key" as in *mot-clé* / *sleutelwoord* "key word"'. *Morphology* 22, 2012, pp. 347-364.
- Berman, J., 'The predicative as a source of grammatical variation'. A. Dufter, J. Fleischer & G. Seiler (eds), *Describing and Modeling Variation in Grammar*. Berlijn en New York, de Gruyter, 2009, pp. 99-116.
- Booij, G. 'Compounding and derivation: evidence for Construction Morphology'. W.U. Dressler, D. Kastovsky, O.E. Pfeiffer & F. Rainer (eds), *Morphology and its Demarcations. Selected Papers from the 11th Morphology Meeting*, Amsterdam, John Benjamins, 2005, pp. 109-132.
- Booij, G., *Construction Morphology*. Oxford, Oxford University Press, 2010.
- Booij, G. & M. Hüning, 'Affixoids and constructional idioms'. R. Boogaart, T. Coleman & G. Rutten (eds), *Extending the scope of construction-based grammar*. Berlijn, de Gruyter, te verschijnen.
- De Smet, H., 'Change through recombination: blending and analogy'. *Language Sciences* 40, 2013, pp. 80-94.
- Fairon C., K. Macé & H. Naets, 'GlossaNet 2: a linguistic search engine for RSS-based corpora', In *Proceedings of LREC, Workshop WAC4*, Marrakesh, 2008.
- Goes, J., *L'adjectif. Entre nom et verbe (Champs linguistiques. Recherches)*. Parijs en Brussel, Duculot, 1999.
- Haeringen, C.B. van, *Nederlands tussen Duits en Engels*. Den Haag, Servire, 1956.
- Hoeksema, J., 'Elative compounds in Dutch', G. Oebel (ed.), *Crosslinguistic Comparison of Intensified Adjectives and Adverbs*. Hamburg, Verlag Dr. Kovac, vol. 2, 2012, pp. 97-142.
- Karsdorp, F. & M. Hüning, 'De relatie tussen schema's en analogische verbanden'. *Nederlandse taalkunde* 17, (2) 2012, pp. 261-267.
- Lehmann, Chr., *Thoughts on Grammaticalization*. München, Lincom Europa, 1995 [1982].
- Leuschner, T., 'Ausnahmepianist Fettgeschreckt-inbleich! Deutsche, Nierländische und Schwedische Präfixoide im Spannungsfeld von Genealogie, Kreativität und Norm'. A. Dammel, S. Kürsner & D. Nübling, *Kontrastive Germanistische Linguistik (Germanistische Linguistik* 206-209), Hildesheim, Zürich en New York, Georg Olms Verlag, 2010, pp. 863-892.
- Mathieu-Colas, M. *Les mots à trait d'union*. Parijs, Didier Erudition, 1994.

Meesters, G., *Marginale morfologie in het Nederlands: paradigmatische samenstellingen, neoklassieke composite en splintercomposita (Studies op het gebied van de Nederlandse taalkunde 3)*. Gent, Koninklijke Academie voor Nederlandse taal- en letterkunde, 2004.

Noailly, M., *Le substantif épithète*. Parijs, Presses Universitaires de France, 1990.

Norde, M., *Degrammaticalization*. Oxford, Oxford University Press, 2009.

Norde, M. & K. Van Goethem, 'Emancipatie van affixen en affixoiden: degrammaticalisatie of lexicalisatie?'. Manuscript, 2013.

Pittner, K. & J. Berman, 'video ist echt schrott aber single ist hammer – Jugendsprachliche Nomen-Adjektiv-Konversion in der Prädikativposition'. *Deutsche Sprache* 3, 2006, pp. 233–250.

Schäfer, R. & F. Bildhauer, 'Building large corpora from the web using a new efficient tool chain'. N. Calzolari, K. Choukri, T. Declerck et al. (eds), *Proceedings of the Eight International Conference on Language Resources and Evaluation*, Istanbul, ELRA, 2012, pp. 486–493.

Van de Velde, F., H. De Smet & L. Ghesquière (eds), *On multiple source constructions in language change. Special issue of Studies in Language* 37, (3), Amsterdam en Philadelphia, John Benjamins, 2013.

Van Goethem, K., *La grammaticalisation comme paramètre en linguistique comparative. Le cas de l'emploi préverbal des prépositions en français et en néerlandais*. Doctoraal proefschrift, Katholieke Universiteit Leuven, 2006.

Van Goethem, K. 'Oud-leerling versus ancien élève: A comparative study of adjectives grammaticalizing into prefixes in Dutch and French'. *Morphology* 18, 2008, pp. 27-49.

Van Goethem, K., 'Choosing between A+N compounds and lexicalized A+N phrases. The position of French in comparison to Germanic languages'. *Word Structure* 2, (2) 2009a, pp. 241-253.

Van Goethem, K., 'L'emploi préfixal des prépositions *entre* et *tussen*: analyse morphologique, sémantique et comparative'. *Langages* 173, (1) 2009b, pp. 114-134.

Van Goethem, K., *L'emploi préverbal des prépositions en français. Typologie et grammaticalisation*. Louvain-la-Neuve, De Boeck-Duculot, 2009c.

Van Goethem, K. 'From adjective to affix in Dutch and French: The influence of word order patterns on grammaticalization'. *Studies in Language* 35, (1) 2011, pp. 194-216.

Van Goethem, K., 'Grammaticalisering in een notendop'. *Neerlandia* 116, 2012a, pp. 31-33.

Van Goethem, K., 'Le statut des séquences "N+N à N2 productif": le cas de N-clé'. *Linguisticae Investigationes* 35, (1), 2012b, pp. 76-93.

Van Goethem, K. & D. Amiot, ‘Debonding of French [N+*limite*]_N compounds: a diachronic-constructural account’. Lezing gehouden op de *Morphology Day*, Leiden, 2012.

Van Goethem, K. & H. De Smet, ‘How nouns turn into adjectives. The emergence of new adjectives in French, English and Dutch through debonding processes’. *Languages in Contrast*, te verschijnen.

Van Goethem, K. & Ph. Hiligsmann, ‘Een vergelijkende analyse van *reuze* en *géant*: grammaticalisatie, degrammaticalisatie en lexicalisatie’. *n/f : Tijdschrift van de Association des néerlandistes de Belgique francophone et de France* 11, (1) 2012, pp. 135-156 .

Van Goethem, K. & Ph. Hiligsmann., ‘When two paths converge: debonding and clipping of Dutch *reuze* “lit. giant; great”’. *Journal of Germanic Linguistics*, te verschijnen.

Van Goethem, K. & M. Hüning, ‘Debonding of Dutch and German compounds’. Lezing gehouden op de *Germanic Sandwich Conference*, Leuven, 2013.

Van Goethem, K. & M. Norde, ‘Debonding of Dutch intensifying prefixes: a multiple source account’. Lezing gehouden op *Morphology and its interfaces*, Rijssel, 2013.